

УДК [631.15:658.8]:636.034

Я. В. Бабарика,
здобувач кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу,
Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Y. Babaryka,
researcher of the department of management production and agribusiness,
Kharkov national agrarian university named after V. V. Dokuchaev

THE BASIC PREMISE OF PRODUCTION AND SALE MILK OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Визначено основні передумови формування вітчизняного ринку виробництва і реалізації молока та вплив загальних глобальних тенденцій на подальший процес розвитку ринку молока. Визначено основні тенденції та пріоритетні напрями його розвитку. Обґрунтовано можливі шляхи підвищення конкурентоспроможності товаровиробників ринку молока.

The basic prerequisites for the formation of the domestic market and the sale of milk and the impact of general global trends to further the development of the milk market. The main trends and priorities for its development. Proved possible ways of improving the competitiveness of the market for milk producers.

Ключові слова: розвиток, ринок молока, кон'юнктура ринку, сільськогосподарські підприємства, виробництво, реалізація, ефективність.

Key words: development, market milk, market conditions, agricultural enterprises, production, implementation, efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Молочна галузь є однією з провідних у структурі народного господарства, що забезпечує населення продуктами харчування, багатими на білки, вітаміни, мінеральні речовини, що є необхідним для забезпечення життєдіяльності людини. Це основне джерело сировини для молокопереробних підприємств та доходів для сільського насе-

лення. Від рівня розвитку молочного виробництва в аграрних підприємствах значною мірою залежить успішне функціонування аграрного сектору в цілому й забезпечення продовольчої безпеки країни. Розробка ефективних стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств з виробництва молока ускладнюється обмеженістю власних фінансових ресурсів, невизначеністю законодавства та інших факторів, а також відсутністю відкритої інформації про тенденції ринку молочної продукції. Тільки конкурен-

тоспроможні підприємства ринку з детально розробленою стратегією і готовністю інвестувати в майбутній розвиток зможуть демонструвати позитивну доходність. Тому актуальним питанням на сучасному етапі залишається забезпечення подальшого ефективного розвитку та підвищення виробництва та реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Стан виробництва і реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами України вивчали багато вчених, серед яких В. Андрійчук, В. Бойко, М. Ільчук, С. Васильчак, М. Дем'яненко, В. Зимовець, М. Коржинський, Ю. Коваленко, М. Коденська, В. Криворучко, А. Кульман, Л. Мармуль, В. Месель-Веселяк, Т. Мостенська, О. Олійник, П. Саблук, І. Топіха, В. Точілін, Д. Харківський, М. Чумаченко, О. Швець, О. Шпичак, та ін. [1—7], однак багато питань, цієї важливої проблеми, теоретичного та прикладного характеру залишаються ще недостатньо дослідженими.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Обґрунтування основних напрямів розвитку виробництва та реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тенденції останніх років безпосередньо пов'язані з тим фактом, що сьогодні лише за рахунок високих реалізаційних цін неможливо забезпечити конкурентні переваги виробництва молока, оскільки прибутковість також залежить від рівня собівартості продукції. Молочна промисловість — одна із провідних галузей агропромислового комплексу України. Питома вага галузі в загальному обсязі харчової та переробної промисловості складає 19% [6]. Молочні продукти становлять обов'язкову складову раціону харчування кожної людини. Науково обґрунтована норма споживання молока і молокопродуктів становить 380 кг на душу населення в рік, із них незбираного молока — 120 кг, знежиреного — 6,8 кг, сиру — 8 кг, сиру та бринзи — 6,6 кг, сметани — 5,8 кг, вершкового масла — 6 кг.

Зменшення обсягів виробництва молока-сировини спричинює посилення конкуренції серед молокопереробних підприємств на ринку молочної сировини та зростання за-

купівельної ціни молока. Варто зазначити, що нинішні обсяги виробництва молока не забезпечують продуктової безпеки країни.

На ринку молока фактичними монополістами впродовж 2000—2013 рр. виступають невеликі й приватні господарства. У 2013 р. частка приватного сектору в загальному обсязі виробництва молока становила 83% [1]. Тенденції останніх років безпосередньо пов'язані з тим фактом, що сьогодні лише за рахунок високих реалізаційних цін неможливо забезпечити конкурентні переваги виробництва молока, оскільки прибутковість також залежить від рівня собівартості продукції.

Основними джерелами забезпечення молочної промисловості сировиною можуть бути: зростання імпорту молочної сировини, кооперування із постачальниками сировини, інвестування в розвиток власної сировинної бази, зміни технології виробництва молочних продуктів тощо [3].

Аналіз даних Державної служби статистики України щодо розподілу господарств за рівнем рентабельності виробництва молока наглядно демонструє пряму її залежність від собівартості, яка сьогодні є чи не головним показником конкурентоспроможності продукції на ринку поряд із ціною реалізації, а відтак, потребує додаткової уваги.

Так, у групі сільськогосподарських підприємств із мінімальним рівнем рентабельності виробництва молока 0—5 % загальний обсяг виручки виявився нижчим порівняно до групи із рівнем збитковості від 0,1 до 10 % [2]. Проте за рахунок нижчої собівартості молока виробництво виявилось прибуткове саме в першій групі, а не в порівнювальній, при майже однаковій їх частці у загальній кількості господарств і вищій питомій вазі обсягу одержаного чистого доходу.

Для підвищення рентабельності виробництва молока першочергове значення має зростання рівня продуктивності корів, раціональне використання виробничих ресурсів, а також широке впровадження інноваційних технологій виробництва і покращення якості продукції. Забезпечення конкурентоспроможності виробництва та реалізації молока значною мірою залежить також і від якості продукції. Це питання набуває все більшого значення, оскільки поліпшення якості молочної продукції рівнозначне збільшенню обсягу надходження додаткової виручки.

Враховуючи нинішні тенденції незначного коливання ціни на молоко, які проявилися у I півріччі 2013 р. та їх динаміку за 9 місяців, прогнозовано є середня ціна 1 т молока в поточному році 3301,1 грн. З урахуванням стійкого тренду зростання собівартості впродовж останніх років у 2013 р. очікувана рентабельність виробництва молока становитиме близько 13,5 % [4].

Виробництво молока в Україні цілком реально можна зробити одним із прибуткових видів агробізнесу, але це тривалий процес, який потребує великих капіталовкладень і інвестицій, насамперед у реконструкцію приміщень, покращення породного складу стада великої рогатої худоби, дотримання усіх вимог технології утримання, оновлення доїльної апаратури та придбання сучасного устаткування для забезпечення збалансованої годівлі тварин.

Актуальним питанням залишається підвищення вимог до якості молока. Міністерство аграрної політики та продовольства України розробило проекти, що затверджують технічні регламенти по виробництву молока і молочних продуктів. Прийняття проектів регламентів виробництва молока в Україні дозволить покращити товарообіг на внутрішньому ринку України, спростити торгівлі відносини при експортно-імпорتنих операціях і буде сприяти конкурентоспроможності молока вітчизняного виробництва на світовому ринку, обмежить надходження на внутрішній ринок неякісної і фальсифікованої продукції. Також це буде стимулом для розвитку виробництва продукції, підвищення її якості і дозволить конкурувати з зарубіжними підприємствами як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Вітчизняні підприємства з виробництва молока для збільшення обсягу зовнішньої торгівлі проводять модернізацію та впроваджують у виробництво нові технології, нарощують виробничі потужності, намагаючись наблизити свою продукцію до європейських стандартів.

Щодо подальших перспектив, то слід очікувати продовження помірного зростання молочного ринку, незважаючи на складну економічну ситуацію. Причому зростання продовжиться як за рахунок збільшення виробництва, так і за рахунок імпорту. Імпорт буде збільшуватись тому, що європейські молочні продукти вже зараз цілком здатні

конкурувати з українськими не тільки якістю, а й за ціною, адже вартість сировини в Європі нижче, ніж в Україні. Однак для того, щоб почати експансію, європейським виробникам потрібно наростити виробництво молока на своїх ринках, що вимагає певного часу.

Найближчі роки будуть характеризуватися триваючим зростанням імпортозалежності від сировини. Причому географія імпорту буде достатньо широкою — Білорусія, Польща, Нова Зеландія, Бразилія, що підтверджує, що молочна галузь України вже достатньо інтегрована в світову економіку [6].

До проблем, що вплинуть на подальший розвиток галузі, слід віднести відсутність гнучкої програми кредитування проектів, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією ферм, вирощуванням молодого поголів'я худоби, неолік фахівців у галузі агрономії, ветеринарії, застосування малоефективних стратегій просування товарних марок, недостатня диверсифікація продукції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Аналіз тенденцій та перспектив розвитку українського ринку молока дозволяє зробити висновок, що ця ринкова ніша одна з найбільш, динамічних та рентабельних, а отже, і найбільш перспективних.

Але розвиток ринку молочної продукції залежить від обсягів виробництва молока та стану тваринництва в країні. Подальший розвиток молокопереробних підприємств залежатиме від можливості розплатитися за наявними зобов'язаннями та утворити підприємства, що будуть забезпечувати виробництво власною сировиною. Необхідним є перехід взаємовідносин із виробниками молока на якісно новий рівень, створення та обладнання в населених пунктах молокоприймальних пунктів, поліпшення системи взаєморозрахунків. У зв'язку зі значною конкуренцією на сировинному ринку виробникам готової молочної продукції необхідно створювати об'єднання, які вкладатимуть значні кошти в модернізацію виробництва, мобільно реагуватимуть на зміни кон'юнктури ринку, постійно збільшуватимуть свій асортимент та, щоб не втратити свою нішу ринку за умов сезонного дефіциту сировини, розширюватимуть ринок збуту за рахунок експортних поставок.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

2. Рентабельність виробництва молока [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2012-07-07-14-39-23/1896-2013-11-25-08-38-43.html>

3. Свиноус І. В. Вплив якісних параметрів на формування закупівельних цін на молоко сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] // Сталій розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>

4. Світове зростання закупівельних цін на молоко стримає їх сезонне зниження в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_sezonne_znizhennya_v_ukraini/

5. Новак І. М. Тенденції розвитку світового ринку молока та досвід міжнародної торгівлі на зовнішніх ринках вітчизняних виробників молочної продукції // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>

6. Молочний сектор — підсумки 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2013>

7. Україна: Молочна галузь подалу розвивається [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/ukra-na-molochna-galuz-pomalu-rozviva-tsy>

References:

1. Official website of the State Statistics Service of Ukraine (2014), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 28 Oct 2014).

2. Kernasyuk, Yu. (2012), "Profitability of of milk production", available at: <http://www.agro-business.com.ua/2012-07-07-14-39-23/1896-2013-11-25-08-38-43.html> (Accessed 28 Oct 2014).

3. Svyynous, I.V. (2011), "The impact of quality parameters on the formation of purchasing prices for milk farms", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 4, pp. 237—241.

4. Kotyk, T. (2013), "Global growth in procurement prices of milk will keep their seasonal decline in Ukraine", available at: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_sezonne_znizhennya_v_ukraini/ (Accessed 28 Oct 2014).

5. Novak, M. (2011), "Trends in the global dairy market and international trade experience in foreign markets domestic dairy producers", *Innovative Economy*, vol. 3, [online], available at: <http://archive.nbuv.gov.ua> (Accessed 28 Oct 2014).

6. Ukrainian Agrarian Confederation (2014), "Dairy Sector - Results 2013", available at: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2013> (Accessed 28 Oct 2014)

7. Ukrainian Grain Association (2014), "Ukraine: Dairy slowly evolving", available at: <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/ukra-na-molochna-galuz-pomalu-rozviva-tsy> (Accessed 28 Oct 2014).

Стаття надійшла до редакції 18.11.2014 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"